

פרשנותו של הקרא דניאל אלקומסי

לסיפור הקמת המשכן

יורם ארדר

עדויות לא מועטות בידינו להיות הסיפור על הקמת המשכן, והסוגיות ההלכתיות הנובעות ממנו, ממוקדי הפולמוס הבין כיתתי בימי בית שני. בראש ובראשונה מעידים על כך המועד הראשון במגילת תענית: 'מן ריש ירחא דניסן עד תמניא ביה איתוקם תמידא'¹, לצד מדרשי ההלכה של חז"ל, שעניינם סוגיות הלכתיות העולות מסיפור הקמת המשכן. המדרשים הללו, כמו המועד שנקבע במגילת תענית, מעידים עד כמה הרחיקו הפרושים וחז"ל מפשט הכתוב. גם הפרשנות במגילת המקדש לסוגיות הקמת המשכן, השונה תכלית שינוי מחז"ל,² מעידה על הפולמוס הקדום בנדון.³ ואכן במסגרת הפרשנות לסיפור הקמת המשכן, נידונו סוגיות הלכתיות מהותיות בתחום לוח שנה, קדושת השבת, ואף סוגיות חג הפסח עלו לדיון, שכן 'פסח במדבר' (במדבר ט) נחוג בשנה השנייה לצאת ישראל ממצרים, השנה שבה הוקם המשכן, והבנתו תלויה בפרשנות להקמת המשכן.

אשר לקראים שפעלו בתקופת הגאונים, בהתבססם על הכתוב המפורש בתורה שהמשכן הוקם באחד בניסן – ראש השנה המקראי (שמות מ, 1, 17), הם דחו פה אחד את גרסת חז"ל המקובלת שהקמת המשכן החלה למעשה שבעה ימים לפני מועד זה, בכ"ג באדר. לשיטה זו של חז"ל, הוקרבו קורבנות המילואים – הקורבנות שחנכו את המשכן – מכ"ג באדר במשך שבעה ימים, כולל יום השבת. על כן באחד בניסן, היום הראשון להקמת המשכן על פי התורה, שחל לדברי חז"ל ביום א' בשבוע, ניתן היה להתחיל בפולחן הסדיר במשכן, כולל עולת התמיד, כפי שמצוין במגילת

1 מגילת תענית (מהדורת ו' נעם), ירושלים תשס"ד, עמ' 57-59, כולל גרסאות הסכוליון. ראה דיון שם, עמ' 165-173.

2 מגילת המקדש (מהדורת י' ידן), יד, 9-5, ירושלים תשל"ז, ב, עמ' 44-54. לדיונו של ידן בסוגיה ראה שם, א, עמ' 75-85, 110.

3 כירוע, הסכוליון מייחס את המועד הראשון במגילת תענית למחלוקת בין צדוקים לפרושים.

תענית.⁴ ציון המועד המיוחד לניצחון קביעה זו כבר במגילת תענית הקדומה, מעיד כמובן שרבים חלקו עליה, כפי שלימים עשו הקראים.

למרות אחדות הדעות בקרב הקראים כאשר למועדו של היום הראשון להקמת המשכן, הוא א' בניסן, מצינו חילוקים רבים במחנם בסוגיות שנדונו במסגרת סיפור הקמת המשכן. היו שבחרו לא להתרחק מהלכות חז"ל והיו שהתרחקו מהן, ואין להוציא מכלל אפשרות שביססו את דבריהם על הלכה כיתתית קדומה.

במחקריי הקודמים עמדתי בהרחבה על העמדות השונות של הקראים כאשר לסיפור הקמת המשכן.⁵ מעט מאוד ניתן היה לומר על גישתו של דניאל אלקומסי לסיפור זה. דניאל אלקומסי, איש פרס, היה אחד מראשוני הקראים, וגם זכאי לתואר של אחד ממייסדי הקהילה הקראית בארץ ישראל.⁶ אין ספק שהוא אחד מפורצי הדרך בפרשנות הקראית, ושימש מורה דרך לרבים שבאו אחריו.⁷ בידינו היום פירושו העברי לתרי"ע, אך מפירושו לתורה נותרו שרידים מעטים בגניזת קהיר. קראים רבים שהביאו מפירושו לתורה, כדוגמת יפת בן עלי, בחרו לא לציין את שמו.

מאמר זה מתבסס בעיקרו על הפירוש לתורה של הקרא הבבלי יעקוב אלקקסאני, שפעל במאה ה-11, ושבירובו המכריע לא הועלה לדפוס.⁸ קרקסאני מצא לנכון להציג את עמדות אלקומסי בסוגיית הקמת המשכן תחת שמו המפורש. כך יכולים אנו לזהות את עמדותיו של אלקומסי גם אצל חכמים קראים אחרים שהציגו בעילום שם. קרקסאני נקט עמדות שונות מאלו של אלקומסי, ועל כן הביאן במסגרת הוויכוח במחנה הקראי. אנו יוצאים נשכרים מכך, שכן אנו לומדים את העמדות המנוגדות במחנה הקראי בסוגיות השונות. עם זאת, הואיל וקרקסאני מתייחס

4 ספרי במדבר, נשא מד (מהדורת הורוביץ), עמ' 49. על היות יום א' בניסן יום א בשבוע ראה בבלי, שבת פז ע"ב. סדר עולם (מהדורת ח"י מיליקובסקי), א, עמ' 241.

5 י' ארדר, אבלי ציון הקראים ומגלות קומראן: לתולדת חלופה ליהדות הרבנית, תל אביב תשס"ד, עמ' 192-211.

6 נראה שעלה בסביבות שנת 880. ראה ח' בן-שמאי, 'שרידי פירוש דניאל לדניאל אלקומסי כמקור היסטורי לתולדות ארץ ישראל', שלם ג (תש"ע), עמ' 295-307.

7 לדין בשיטתו הפרשנית ראה M. Polliack, *The Karaite Tradition of Arabic Bible Translation: A Linguistic and Exegetical Study of Karaite Translations of the Pentateuch From the Tenth and Eleventh Centuries CE*, Leiden 1997, pp. 23-36.

8 מ' פוליאק, 'על "תודעת הפשט" הימי-ביניימית ותורמתו של דניאל אלקומסי לעיון סמנטי במקרא, זר רימונים: מחקרים במקרא ובפרשנותו מוקדשים לפרופ' רימון כשר (עורכים מ' אביעזר ואחרים), אטלנטה 2013, עמ' 390-415.

8 על שיטות הפרשנות של קרקסאני ראה ב' קיאזה, 'השיטה הפרשנית של אבו יוסף יעקב אלקקסאני', דבר דבור על אופניו: מחקרים בפרשנות המקרא והקוראן בימי הביניים מוגשים לחגי בן-שמאי (עורכים: מ' בר-אשר ואחרים), ירושלים תשס"ז, עמ' 285-300.

לשיטת אלקומסי במסגרת ויכוח, ולא היה לו כל עניין בהצגה מפורטת של שיטת אלקומסי, יוצאים אנו חסרים.

להלן נציג את פירושו של אלקומסי לסיפור הקמת המשכן, ככל שידענו מגעת, לצד העמדות המנוגדות לו במחנה הקראי. באמצעות בחינת דבריו בסוגיות העולות לדיון, נוכל לעמוד עד כמה הזרם המרכזי בתנועה הקראית במאות ה-19 וה-20 הלך בעקבותיו, או סטה מדרכו. כמו כן נבחן אם אלקומסי בחר להיות קרוב לשיטת חז"ל, או שהרחיק ממנה למחוזות אחרים.

שיטת אלקומסי: בימי המילואים הוקרבו קורבנות המילואים בלבד

כפי שציינתי לעיל, לא היה ספק בקרב הקראים שא' בניסן היה היום הראשון להקמת המשכן, כפשוטו של מקרא (שמות מ, 1, 17). הדעה שרווחה בקרב הקראים הייתה שבמשך שבעת ימי המילואים שראשיתם בא' בניסן, לצד קורבנות המילואים, הקריבו שבעה מייב נשיאי ישראל את קורבנם במסגרת חנוכת המשכן (במדבר ז). כמו כן, מיום א' בניסן הוחל אף בהקרבת עולת התמיד, דהיינו אותו יום היה ראשיתו של הפולחן הסדיר במשכן.⁹

שריד מפירושו של אלקומסי לויקרא א, 1-2, שנמצא בגניזה, מלמד אותנו שגרס שכימי המילואים הוקרבו קורבנות המילואים בלבד, וראיתו עמו:

'ויקרא אל משה' אדם כי יקריב' (ויקרא א, 1-2) דע כי למעלה כתוב 'ואת מזבח [העולה] שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה' (שמות מ, 29). ועוד לא העלה ר' [על עליו נכתב מקדם. והוא מאוחר למען כי לא יכל? להעלות עד אשר [...] קדש את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו ואת בגדיהם ואחרי כן העלה עולות. ואיך הקריבו עולות בעוד לא נעשה שבעת ימי המילואים כל יום פר חטאת ואיל המלאים. והלוא תראה כת' בפרשת 'צו את אהרן' 'זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אתו' (ויקרא ו, 12) ובסוף הפרשה כת' 'וישחט ויקח משה את הדם [...] ואחריו כתוב 'ויקדשו לכפר עליו' (ויקרא ח, 15). ואיך העלה משה טרם קידוש המזבח. בזאת תדע כי הכת' 'ויעל עליו' (שמות מ, 29) נכתב מן קדם כי הקים את המשכן והענין שכן עליו הוא כבוד ה' ככת' 'וכבוד ה' מלא את המשכן' (שמות מ, 34). ואחר כך קרא אל משה וילמדוהו ערך קרבנות ככת' 'ויקרא אל משה' (ויקרא א, 1).¹⁰

9 להלן, הערות 14, 22, 32.

10 דניאל אלקומסי, פירוש לויקרא, כ"י T-S 16.316, אצל S. Schecher, *Saadyana*, Cambridge 1903, pp. 144-145

אלקומסי מודה שהכתוב: 'ויעל עליו את העולה ואת המנחה' (שמות מ, 29), הנאמר במסגרת פעולותיו של משה ביום הראשון להקמת המשכן, מעיד לכאורה על הקרבת קורבנות סדירים ביום הראשון להקמתו. ואולם לדעתו הקדים הכתוב כאן את המאוחר, ואין לקבלו כפשוטו, ובאמתחתו שני טעמים: האחד – כבוד ה' מילא את המשכן ביום הראשון להקמתו, ומשה לא יכול היה להיכנס לאוהל מועד (שמות מ, 24-25), ועל כן תורת הקורבנות שנמסרה למשה באוהל מועד (ויקרא א, 1), ודאי שניתנה לו לאחר א' בניסן. ברור אם כן שלא ניתן היה לקיים את הפולחן הסדיר במשכן ביום א' בניסן, שכן תורת הקורבנות עדיין לא הייתה ידועה.¹¹ הטעם הנוסף – קידוש המשכן על כל כליו, וקידוש אהרן ובניו (ויקרא ו, 12-ח, 37), נמשכו כל שבעת ימי המילואים, ומכאן שהן קורבנות הנשיאים והן הפולחן הסדיר החלו לאחר ימים אלו. ראיותיו אלו של אלקומסי, וראיות נוספות, מוצגות במקורות הקראים שבידינו, תוך פולמוס. נציג פולמוס זה להלן אחד לאחר.

1. מתי קיבל משה את תורת הקורבנות

יפת בן עלי, שגרס שהפולחן הסדיר ראשיתו בא' בניסן, טען, בניגוד לאלקומסי, שביום זה קיבל משה את תורת הקורבנות שמצוינת בוויקרא א, 1:

ואנו מוצאים לנכון לציין גם כן את הדברים שהתקבצו באותו יום. ראשיתם – הקמת המשכן, וכל מה שציין בפרק הקודם מהכתוב: 'ויהי בחודש הראשון בשנה השנית' (שמות מ, 17) עד הכתוב: 'ויכס הענן' (שמות מ, 34). 'ויכס הענן' הוא ממעשיו של האל. באותו יום דיבר האל אל משה באותם פרקים מ'ויקרא' (ויקרא א, 1) עד 'קח את אהרן' (ויקרא ח, 2), ויום זה הוא היום הראשון לימי המילואים.¹²

11 לפי הכתוב בוויקרא ז, 37-38, ניתנה כבר תורת הקורבנות בהר סיני. על התחבטות חז"ל בשאלה מה נמסר בהר סיני ומה נמסר באוהל מועד ראה ש"י פרידמן, 'מה עניין הר סיני אצל שמיטה?: תמורות בשיטת ר' ישמעאל ור' עקיבא בהתגלות התורה', סידרא כד-כה (תש"ע), עמ' 387-426. לפי השיטה הקראית הרווחת, 'ספר הברית' שנקרא בהר סיני (שמות כד, 7) כלל אך ורק את פרשת 'משפטים'. יתרו נפגש עם משה לאחר מתן תורה, וקורבנותיו שלו (שמות יח, 12) הוקרבו במשכן. על השיח הקראי בסוגיות אלה ראה י' ארדר, "מזבח הברית" בהר סיני (שמות כד, ד-ה) בפרשנות הקראית הקדומה, תעודה, טז-יז (תשס"א), עמ' 315-357.

12 יפת, פירוש לוויקרא, א, 1, כ"א, דף ב-7א: 'ונרי אן נד'כר איצ"א אלאשיא אלתי אג'תמעת פי הד'א אליום פאולהא נצב אלמשכן וסאיר מא ד'כרה פי אלפצל אלמתקדם מן קולה ויהי בחדש הראשון בשנה השנית אלי ויכס הענן ת'ם ויכס הענן והו מן פעל אללה ופיה כ'וטב

חנוכת המשכן כללה הקרבת קורבנות של יב נשיאי שבטי ישראל במשך שניים עשר יום (במדבר ז). גם סוגיה זו עלתה במסגרת הדיון על המועד שבו קיבל משה את תורת הקורבנות. הכתוב גורס ש"יום כלות משה להקים את המשכן" (במדבר ז, 1), היה היום הראשון להקרבת קורבן הנשיא הראשון. דניאל אלקומסי גרס שמועד זה חל לאחר ימי המילואים, דהיינו בח' בניסן: 'ואלקומסי חולק על כך וטען שקורבן הנשיאים החל ביום ח' בחודש לאחר ימי המילואים, שנאמר "ויהי ביום השמיני קרא וג' (ויקרא ט, 1).¹³ אלקומסי חלק על שיטת יפת, שגרס שא' בניסן היה 'יום כלות' (במדבר ז, 1), היום שבו הוקרב קורבן הנשיא הראשון. כך הוא כותב על אתר:

דע שספר זה אינו מסודר על פי סדר הזמנים [...] כלומר, הכתוב 'ויהי ביום כלות משה' (במדבר ז, 1) מחובר לפרשת 'אלה פקודי' (שמות לח, 21) שסופה הקמת המשכן. הכתוב אומר: 'ויכל משה את המלאכה' (שמות מ, 33) 'ויכס הענן' (שם, 34), שהוא האחד בניסן, ומיום זה הביאו הנשיאים את קורבנותיהם [...] הראשון שבהם הקריב באחד בחודש והאחרון ביום י"ג, אם נכללים במסגרת ימים אלו שבת אחת, או י"ד בחודש אם נכללים במסגרת ימים אלו שתי שבתות.¹⁴

הכתוב: 'ובבוא משה אל אוהל מועד לדבר איתו' (במדבר ז, 89) נאמר לאחר שנכתב בפרוטרוט על הקרבת י"ב קורבנות הנשיאים. דבר זה לא מנע מיפת לטעון שהאל דיבר אל משה 'ביום כלות', דהיינו מסר לו את תורת הקורבנות, ביום הראשון לקורבנות הנשיאים, שלפי שיטתו חל ביום א' בניסן:

פסוק זה קשור למה שלפניו, והוא 'ויהי ביום כלות משה' (ז, 1), היות שכאשר הקים משה את המשכן כיסהו הענן, שנאמר: 'ולא יכל משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן' (שמות מ, 35), וקרא לו ריבון העולמים באומרו: 'ויקרא אל משה' (ויקרא א, 1). ואמר שם שהאל דיבר עימו מאוהל מועד, ולא אמר באיזה מקום באוהל מועד, והבהיר זאת פה ואמר שבעת שנכנס משה אל אוהל מועד, שמע משה את הדברים מריבון העולמים הכתובים בספר ויקרא. וכל המצוות שנאמרו לו באוהל מועד, שמע משה באמצעות הקול שיצא אליו מביין שני הכרובים, ודיבר אליו ריבון העולמים במה שכתוב

בהד'ה אלפצול מן ויקרא אלי קח את אהרן והו אול ימי מלואים'.

13 קרקסאני, פירוש לבמדבר ז, 1, כ"א, דף 171א: 'ואן אלקומסי יכ'אלף ד'לך וזעם אן אבתי! (אבתדא) קרבן נשיאים כאן יום אלת'אמן מן אלשהר אלד'י כאן בעקב ימי מלואים והו אלד'י קיל פיה ויהי ביום השמיני קרא וג'". ראה גם להלן הערה 28.

14 יפת, פירוש לבמדבר ז, 1, כ"א, דף 33א-ב, אצל ארדר (לעיל הערה 5), עמ' 193-194, הערה 69.

שם, והוא: 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם' (ויקרא א, 2). ופסוק זה הוא ב'ויקרא אל משה' (שם, 1) והרחבתי את הפירוש שם [...] וטוב לציין פירוש זה כאן למען ציון הקמת המשכן ומשיחתו, ובאותו יום דיבר אליו במה שנאמר בפרשת 'ויקרא'.¹⁵

לדירו של ראב"ע, שהלך בדרכו של אלקומסי ברבות מן הסוגיות הנזכרות כאן,¹⁶ הכתוב: 'ובבוא משה אל אוהל מועד לדבר איתו' (במדבר ז, 89), נאמר כפשוטו לאחר סיום יב קורבנות הנשיאים, ואז קיבל משה את תורת הקורבנות הנזכרת בפרשת 'ויקרא': 'ייתכן שתחילת הדיבור שהוא "ויקרא אל משה" (ויקרא א, 1) היה כאשר נשלמת החנוכה'.¹⁷ לשיטתו, הסתיימה חנוכת המשכן אחרי י"ט בניסן.¹⁸

15 יפת, פירוש לבמדבר ז, 89, כ"י א, דף א39-ב: 'הד'א אלפסוק מתצל במא קבלה ויהי ביום כלות משה לאנה למא אנצב משה ללמשכן גטאה אלגמאם כק' ולא יכל משה ונאדה רב אלע' כק' ויקרא אל משה פקאל הנאך אן אללה כ'אטבה מן אהל מועד ולם יקל מן אי מוצ'ע מן אהל מועד פשרחה האהנא וקאל ענד דכ'ול משה אלי אהל מועד כאן יסמע משה אלכ'טאב מן רב אלע' בספר ויקרא וג'מיע אלפראיך' אלתי כ'וטב בהא פי אהל מועד כאן יסמע משה אלצות יכ'רג' אליה מבין שני הכרובים וכ'אטבה רב אלע' במא ד'כרה הנאך והו דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם פהד'א אלפסוק הו פי ויקרא אל משה וקד אוסעת אלשרח הנאך [...] וחסן ד'כר הד'א אלמעני האהנא מן אג'ל ד'כר נצב אלמשכן ומסחתה ופי הד'א אליום כ'וטב בויקרא'. יפת, בפירושו לוויקרא ז, 37-38, כ"י ב, דף 40א, גורס שהכתוב: 'אשר ציווה ה' את משה בהר סיני' (ויקרא ז, 38) מתייחס לכתוב שתחילתו בשמות כט, 1, מפני שלימד את בני ישראל כיצד להקריב עולה, חטאת ומילואים, אך לא מסר במלואם את כל הכללים, מלבד קורבנות המילואים' ('לאן קד ד'כר ת'ם כיפיה תקריב עולה וחטאת ומלואים ליכנה לם יופי שי מנהא עלי אלכמאל גיר אלמלואים'). הכתוב 'ביום צוותו את בני ישראל' (ויקרא יח, 38) מתייחס לפרשות 'ויקרא' ו'צו' מראשיתם ועד לסופם. יוצא מזה שמשם קיבל את כללי הקורבנות במלואם, חלק בהר סיני וחלק במדבר סיני ('וישיר בה אלי האתינ אלפראשתינ מן אול ויקרא אלי האהנא לאן אלכ'טאב ורד אלי משה עאלס' מן מדבר סיני פערף אן קד ואפנא תעלים הד'ה אלקראבין מן מוצ'עין בעצ'אה בהר סיני ובעצ'אה במדבר סיני').

16 להלן הערה 69.

17 ראב"ע, פירוש לבמדבר ז, 89. בפירושו הקצר לשמות מ, 35, הוא אומר: "ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד" באותה שעה, עד שקרא אליו השם מאוהל מועד כי כן כתוב (ויקרא א, 1).

18 ראב"ע, פירוש לשמות מ, 2.

הקרא אהרן בן אליהו, שהכיר את שיטת אלקומסי וראב"ע, יצא נגדה: "ובבוא משה' (במדבר ז, 89) אין זה מורה שפרשת ויקרא הייתה אחר החנוכה כאשר סברו מפרשים, וכבר קדמה ביאת משה קודם זה".¹⁹

2. כמה זמן נמשך קידוש המזבח

כזכור, מגילת תענית גורסת שהיום הראשון לעולות התמיד, המסמלות את ראשית הפולחן הסדיר, חל ביום א' בניסן.²⁰

אלקומסי גרס שלא רק קורבן הנשיאים החל בח' בניסן, אלא אף עולת התמיד ראשיתה ביום זה, שלשיטתו היה ח' למילואים, שכן לא ניתן היה להקריב על המזבח כל עוד לא כופר וקודש במשך שבעה ימים (שמות כט, 37). רק לאחר מכן הורה האל על הקרבת שתי עולות התמיד (שמות כט, 38). קרקסאני, שגרס שהפולחן הסדיר, החל ביום א' בניסן, נתלה בכתוב בשמות מ, 29, המעיד שהתמידים הוקרבו לראשונה ביום הראשון למשכן. כזכור, לשיטת אלקומסי, כתוב זה הקדים את המאוחר.²¹ העובדה שהכתוב בשמות כט, 38, מורה לקיים את התמידים לאחר שהורה על כפרת המזבח אינה מעידה לדברי קרקסאני על לוח הזמנים, שכן מנהגו של הכתוב הוא לעתים לציין את המאוחר לפני המוקדם, כפי שעשה בדיני חג הסוכות (ויקרא כג, 29-30):

כפי שהייתה מחלוקת על אודות קורבן הנשיאים, כך הייתה מחלוקת על אודות קורבן התמיד. היו שטענו שראשיתו מיום המשיחה והיה זה בליל שבת, כפי שציינו. אשר לאלקומסי הוא טען שראשיתו משמונה בחודש. ראיתו, הכתוב: 'שבעת ימים תכפר על המזבח' (שמות כט, 37), ואומרו לאחר מכן 'וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שניים ליום תמיד' (שמות כט, 38). אך דברי הכתוב מעידים ההפך מזה. שכן לימדנו שהוקרב ביום שבו הוקם המשכן, שנאמר: 'ויעל עליו את העולה ואת המנחה' (שמות מ, 29). ואין זה אומר שאם הכתוב: 'זה אשר תעשה' (שמות כט, 38) נאמר לאחר הכתוב: 'שבעת ימים תכפר' (שמות כט, 37), אזי המתחייב מכך שהקורבן לא הוקרב אלא לאחר שבעה ימים, אלא זאת כמו הכתוב: 'וביום השמיני שבתון' (ויקרא כג, 39), ואומרו לאחר מכן 'ולקחתם לכם ביום הראשון' (ויקרא כג, 40). כלומר, לאחר שציין את היום השמיני ציין את הראשון, כך כשנאמר:

19 אהרן בן אליהו, כתר תורה, גזולו תרכ"ז, פירוש לבמדבר ז, 89.

20 לעיל הערה 1.

21 לעיל הערה 10.

'שבעת ימים תכפר על המזבח' (שמות כט, 37), חזר לציין מה יהיה ביום הראשון מהשבעה, ואמר: 'זוה אשר תעשה על המזבח' (שמות כט, 38).²²

כבר ציינו שלשיטת אלקומסי 'יום כלות' (במדבר ז, 1), הוא היום הראשון לקורבנות הנשיאים, חל בח' בניסן, היום השמיני למילואים.²³ קרקסאני לימדנו זה עתה שלדברי אלקומסי, היות שהמזבח כופר וקודש במשך שבעה ימים, לא ניתן היה להקריב קורבן כלשהו מלבד קורבן המילואים (שמות כט, 37). יפת מלמדנו שלשיטה זו שנקט בה אלקומסי, הכתוב במדבר ז, 1: 'וימשח ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח' שווה בתוכנו לכתוב בשמות כט, 37. הבנה זו מחזקת את היות 'יום כלות' היום השמיני למילואים, ומכאן שאהרן קיבל לידייו את הקורבן הראשון לנשיאים ביום זה:

רבים מהחכמים נוטים לדעה ש'יום כלות משה' (במדבר ז, 1) הוא היום השמיני למילואים ומפרשים 'ביום כלות' בעת כלות משה. הם מתחזקים בדעתם לאור הכתוב: 'וימשח אותו ויקדש אותו' (במדבר ז, 1). ונאמר במקום אחר: 'שבעת ימים תכפר על המזבח וקידשת אותו והיה המזבח קודש קודשים, כל הנוגע במזבח יקדש' (שמות כט, 37). מכתוב זה עולה שקדושת המזבח הושלמה במשך שבעת ימי המילואים. והכתוב: 'ביום כלות משה' (במדבר ז, 1), רצה לומר לאחר שבעת ימי המילואים, מפני שכל יום הקריבו על המזבח, וקדושתו הושלמה במשך שבעה ימים. מכאן ש'יום כלות משה' הינו לאחר סיום שבעת הימים. זאת מפני שיום הכילוי אינו יום המעשה, והראייה לכך הכתוב: 'ויכל אלוהים ביום השביעי' (בראשית ב, 2), והבריאה הסתיימה ביום שישי. על כן יום כלות הינו יום ח' למילואים. יום הקמת המשכן חל בראש חודש וקדושת המזבח הסתיימה ביום ז' בחודש והיום השמיני הוא יום הכילוי, ואהרן קיבל לידייו את קורבן נחשון ושאר הנשיאים.²⁴

22 קרקסאני, פירוש לוויקרא, ט, 1, כ"א, דף 155א: 'מת'ל מא וקע אלכל'ף פי קרבן אלנשיאים כד'לך וקע פי קרבן אלתמיד פזעם קום אן אבתדי ד'לך כאן מן יום אלמסוחיה וד'לך פי לילה אלסבת עלי מא בינא פאמא אלקומסי פזעם אן ד'לך כאן מן הד'א אליום אד'י הו ת'אמן אלשהר. ואסתרדל עלי ד'לך בקו' שבעת ימים תכפר על המזבח וקו' בעקב ד'לך וזה אשר תעשה על המזבח. וכ'בר אלכתאב יוג'ב כ'לאף ד'לך אד' כאן אכ'בר אנה קד קרב עליה פי יום אקים אלמשכן לקו' ויעל עליו את העולה ואת המנחה וליס אד'א קאל זה אשר תעשה בעד קו' שבעת ימים תכפר יג'ב אן יכון אלקרבאן לם יקרב אלא בעד אלסבע איאם בל ד'לך מת'ל קו' וביום השמיני שבתון וקו' בעד ד'לך ולקחתם לכם ביום הראשון. פבעד אן ד'כר אלת'אמן רג'ע אלי ד'כר אלאול כד'לך למא קאל שבעת ימים תכפר על המזבח רג'ע אלי ד'כר מא יכון פי אול יום מן אלסבעה פקאל וזה אשר תעשה על המזבח'.
לעיל הערה 13.

24 יפת, פירוש לבמדבר ז, 1, כ"א, דף 33ב: 'כת'יר מן אלעלמא ימילו אלי אן ביום כלות משה

קרקסאני אכן מייחס לאלקומסי ראייה מהכתוב בשמות כט, 37, ומהכתוב בכמדבר ז, 1, ומפריכה. אם אכן המזבח לא קודש אלא לאחר שבעה ימים המילואים, כיצד ניתן היה להקריב את קורבנות המילואים בימי המילואים:

הוא (=דניאל אלקומסי) נתלה בדברי הכתוב: 'שבעת ימים תכפר על המזבח וקידשת אותו' (שמות כט, 37). אמר שהקידוש היה שבעה ימים, וכך גם המשיחה, שנאמר 'וימשחם ויקדש אותם' (במדבר ז, 1). ואיני מבין מדוע מצא בכך ראייה לטענתו שהקורבן היה לאחר שבעה ימים. ואם אכן זאת הייתה החובה, דהיינו שלא ניתן היה להקריב קורבן אלא לאחר סיום קידוש (המזבח), שהוא לאחר שבעה ימים, עולה מזה שהקריבו את קורבנות המילואים במשך כל אחד משבעת הימים, מבלי שהושלם קידוש המזבח. ומדוע אפשרי הדבר בקורבן המילואים, ולא ייתכן הדבר בקורבנות הנשיאים.²⁵

הו יום שמיני ללמלואים ויפסרו ביום כלות פי זמאן פראג משה ויקויה לקו' וימשח אתו ויקדש אתו וקאל פי מוצ'ע אכ'ר שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כל הנגע במזבח יקדש פוג'ב מן הד'א אלנ'ן אן תמת קדשת המזבח פי מדה שבעת ימי מלואים לאנה כל יום כאן יקרב עלי אלמזבח ותמת קדושתו פי מדה ז' ימים יג'ב אן יכון ביום כלות משה בעד אנקצ'א אלז' איאם לאן יום אלפרוג ליס הו יום אלעמל ואסתנדל עלי ד'ל'ך בקו' ויכל אלהים ביום השביעי ואלכ'ליקה כמלת יום אלז' פיג'ב אן יכון ביום כלות פי יום אלח' ללמלואים פיבין נצב אלמשכן יום ראס אלשהר וקדושת המזבח תמת יום אלז' ויום אלח' הו אלפראג פיכון אהרן יתולא נחשוון וסאיר אלנשיאים'. על 'יום כלות', שאינו יום המעשה, בהקשר לבריאת העולם (בראשית ב, 2) ול'פסח חזקיהו' (דברי הימים ב כט, 17), ראה 'י' ארדר, 'הלכות מועד זבח פסח לאור פסח חזקיהו בהלכה הקראית הקדומה', תרביץ נט (תש"ן), עמ' 450. דוד בן אברהם אלפאסי, כתאב ג'אמע אלאלפאט' (מהדורת S. L. Skoss, ערך 'אך', א, עמ' 84-85, מלמדנו שבמקרא 'יום הכילוי' אינו תמיד היום שלאחר סיום המלאכה, כמו במקרה של בראשית ב, 2. לדוגמה הוא מביא את הכתוב ב'פסח חזקיהו': 'וביום ששה עשר לחודש כילו' (דברי הימים ב כט, 17). לדעתו, עדיין עבדו באותו יום בטיהור המקדש, שכן לו היו מסיימים לנקות את המקדש לפני כן היה הכתוב מציין את יום י"ד בניסן, שכן ביום ט"ו, מקרא קודש, חל איסור עבודה. אלפאסי הגיע למסקנות אלו על פי הקשר הדברים (קרינה). על שיטת הפרשנות באמצעות 'קרינה' ראה 'י' ארדר, 'התייחסותו של הקרא יפת בן עלי לבעיות מוסר לאור פירושו לכתוב בשמות ג' כא-כב', ספונות כב (תשנ"ט), עמ' 313-334.

קרקסאני, פירוש לבמדבר ז, 1, כ"י א, דף 171א: 'אעתל בקול אלכתאב שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אותו קאל כאן אלקידוש סבעה איאם וכד'ל'ך אלמסוחיה לקו' וימשחם ויקדש אותם. וליס אעלם איש פי הד'א מן אלדלאלה עלי מא אדעאה מן אנה כאן אלקרבן בעד ז' איאם פאן כאן ד'ל'ך אנמא וג'ב לאן אלקרבן מא יג'ז'ו אלא בעד כמאל אלתקדיס אלד'י הו בעד ז' איאם. פקד כאן קרבן אלמלואים פי כל אלז' מן גיר אן יקע כמאל פלם ג'אז ד'ל'ך פי קרבן אלמלואים ולם יג'ז'ו פי קרבן אלנשיאים'. ישועה בן יהודה בפירושו לבמדבר ז, 10 (להלן הערה 33), מעלה אותה הטענה.

מסתבר שהקראים הגורסים שהיום הראשון לקורבן הנשיאים ולפולחן הסדיר חל ביום א' בניסן, הבחינו הבחן היטב בין קידוש המזבח באמצעות משיחתו בשמן, לבין כפרתו באמצעות קורבן. משיחת המזבח בשמן הפכה אותו לקודש קודשים: 'והכתוב: "וקידשת אותו" (שמות כט, 37) זאת באמצעות משיחתו בשמן המשחה, ובכך נעשה המזבח קודש קדשים, כפי שנאמר: "והיה המזבח קודש קודשים" (שם)'.²⁶ בעוד שקידוש המזבח הסתיים ביום הראשון, הרי כפרתו הסתיימה ביום השביעי, דבר שלא מנע, לשיטת יפת, להתחיל במלאכת הקרבת הקורבנות כבר ביום הראשון: 'אחר כך הודיענו שקידוש המזבח הוא באמצעות משיחה. והמשיחה היא ביום הראשון. והקדושה הסתיימה ביום הראשון. אשר לכפרה, היא מסתיימת בשבעה ימים, כפי שנאמר: "שבעת ימים תכפר על המזבח" (שמות כט, 37)'.²⁷ אשר למועד המשיחה, בספור קורבנות הנשיאים כתוב: 'חנוכת המזבח ביום הימשח אותו' (במדבר ז, 10; ז, 84). בפסוק 88 באותו פרק כתוב: 'זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו'. מדברי קרקסאני שלהלן עולה שלשיטת דניאל אלקומסי הפסוק האחרון שימש ראייה לכך שהחלו להקריב את הקורבנות לאחר סיום המשיחה, והיינו לאחר שבעת ימי המילואים. קרקסאני הסכים שהקרבת הקורבנות היא אכן לאחר המשיחה, אלא שמדובר באותו יום ראשון עצמו של המשיחה:

אשר לקורבנות הנשיאים שהם חנוכת המזבח, אנשינו חלוקים בעניינם. יש מי גורס שראשיתם הייתה ב'א' בניסן, ויש הגורסים שראשיתם הייתה מיום זה (=שמיני למילואים), ואלו דברי דניאל. והאמת לדירנו היא שדברי הכתוב: 'יהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו וגו' (במדבר ז, 1), ולאחר מכן: 'ויקריבו נשיאי ישראל' (שם ז, 2). וכתוב גם כן 'זאת

26 יפת, פירוש לשמות כט, 37, כ"י א, דף 24א: 'וקולה וקדשת אתו הו במסחתה בשמן המשחה אלד' בה צאר אלמזבח קדש קדשים. כמא קאל והיה המזבח קדש קדשים'.

27 יפת, פירוש לשמות כט, 36, כ"י א, דף 23ב: 'תם ערף אן קדוש המזבח יכון באלמשיחה. ואלמשיחה פי אליום אלאל פקד תמת אלקדושה פי אליום אלאל פאמא אלכפרה והי תתם פי אלסבעה איאים כמ' קאל שבעת ימים תכפר על המזבח'. יפת, בפירושו ליחזקאל מג, 18-27, כ"י א, אין עימוד, מלמדנו שכפרת המזבח היא 'העלאת מעמדו'. את הכתוב 'וכפרתהו' (יחזקאל מג, 20) הוא מתרגם: 'ורפע מרתבתה'. את הכתוב 'כפרו על המזבח' (שם, 26) הוא מתרגם: 'ירפעו מרתבה אלמר'בח'. ובפירושו הוא אומר: 'ואומר "כפרו" הוא במשמעות העלאת דרגתו' (וקר' 'כפרו' הו במעני רפע מנזלתה). גם כפרת אהרן ובניו היא העלאת מעמדם. בפירושו לכתוב 'אשר כופר בהם' (שמות כט, 33), כ"י א, דף 22א, יפת אומר: 'וכפרה זו היא העלאת דרגה, כמו 'וכיפרתם את הבית' (יחזקאל מה, 20), והכתוב: "שבעת ימים יכפרו את המזבח" (יחזקאל מג, 26) (והר'ה אלכפרה הי רפע מרתבה מת'ל וכפרתם את הבית' וקולה שבעת ימים יכפרו את המזבח).

חנוכת המזבח ביום המשח אתו' (במדבר ז, 84). וכתוב זה מעיד שראשית הקורבנות הייתה ביום המשיחה, שהיה בראש חודש. ואם יאמר משהו, והרי נאמר גם 'זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אתו' (במדבר ז, 88), נשיב לו: לא כתוב: 'אחרי יום המשח אתו', אלא נאמר 'לאחר משיחתו', ומכאן בהכרח שהקורבן היה לאחר המשיחה, אלא שהיה זה ביום המשיחה.²⁸

קרקסאני מסכים אם כן לאור הכתוב: 'זאת חנוכת המזבח אחר הימשח אתו' (במדבר ז, 88), שהקרבנות החלה אחר המשיחה, אלא שהיה זה באותו יום, לאור הכתוב 'ביום המשח אתו' (במדבר ז, 10, 84). אלא שנחלקו הקראים בהבנת המונח 'ביום' בפסוק 84.²⁹ יש שגרסו ש'ביום' מתייחס לפרק הזמן של יב מי קורבנות הנשיאים, ויש שגרסו 'יום' כפשוטו, ואז יש להבין את הכתוב: 'ביום' כמשמעות של 'מיום':

כמו כן אמר: 'זאת חנוכת המזבח' (במדבר ז, 84) וזהו סיכום אותם קורבנות שהקריבו הנשיאים. והכתוב: 'ביום המשח אתו', ייתכנו לגביו שני תרגומים. או שיפורש 'בזמן', וכוונה לזמן ארוך הכולל את י"ב הימים, או שיתורגם 'מיום', ואז האות בית היא במקום האות מם, כפי שכתוב: 'וכל ערל לא יאכל בו' (שמות יב, 48), 'הנותר בבשר' (ויקרא ח, 32), ורבים כמותם. ואומרו: 'ביום המשח אתו' (שם) כוונתו מיום המשח אתו. שתי השיטות שציינתי גורסות שיום זה היה ב'יהי ביום כלות משה'.³⁰

28 קרקסאני, פירוש לוויקרא ט, 1, כ"א, דף 111ב: 'פאמא קרבן אלנשיאים אלדי' הו חנכת המזבח פאן אצחאבנא מכ'תלפין פיה פבצ'הם (!) יזעם אן אולהא כאן יום ראס ניסן פבעצ'הם יזעם אן אולהא כאן מן הד'א אליום והד'א קול דניאל ואלצחיה ענדנא הו מא נטק בה אלכתאב לקו' ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו וג' ובעקב ד'לך יקריבו נשיאי ישראל ויקול איצ'א זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו פהד'א נץ אן אבתרי אלקרבאן כאן יום אלמסוחיה וד'לך הו יום ראס אלשהר. פאן קאל קאיל פאנה קד קאל איצ'א זאת חנכת המזבח אחרי המשח אתו קלנא לם יקל אחרי יום המשח אתו ואנמא קאל בעד מסוחיה ולא מחאלה אן אלקרבאן אנמא וקע בעד אלמסוחיה גיר אנה פי יום אלמסוחיה'.

29 על פרקי הזמן הרבים שמציין 'יום' במקרא בשיח הקראי ראה י' ארדר, דרכים בהלכה הקראית הקדומה, תל אביב תשע"ג, עמ' 195-316. יעקב קרקסאני, כתאב אלנאואר ואלמראקב (מהדורת L. Nemoj), עמ' 880-881, מלמדנו שהיום במקרא מציין עשרה פרקי זמן שונים.

30 יפת, פירוש לבמדבר ז, 94, כ"א, דף 38. בסוגריים כ"ב, דף 38: 'כד'אך קאל זאת חנכת המזבח והו פד'לכה הד'ה אלקרבאין אלדי קרבוהא אלנשיאים וקו' ביום המשח אתו יחתמל אחד עבארתינן. אמא אן יפסר פי זמאן פיכון ד'לך זמאן ואסע יעם אליב יומא ואמא (אן יעבר מן יומא) פיכון אלבא מקאם מים מת'ל וכל ערל לא יאכל בו והנותר בבשר. וכת'יר מת'להמא. פקו' ביום המשח אתו יריד בה מיום המשח אתו יריד בה מ ים המשח אתו והו

מפירושו של יפת לכתוב: 'אחר הימשח אותו' (במדבר ז, 88) אכן עולה שהגורסים שהמשיחה הסתיימה ביום א, פירושו 'ביום' (במדבר ז, 84) כפשוטו. כתוב זה נועד ללמדנו שבראשית הייתה המשיחה, ולאחריה החנוכה. לדברי יפת, לו המילה 'יום' אינה כפשוטה, אזי אין להוציא מכלל אפשרות שהנשיא הראשון הקריב לפני משיחת המזבח:

ואמר 'אחרי המשח אותו' (במדבר ז, 88), ואמר בפתח הדברים 'ביום המשח אותו' (שם ז, 10), ואנחנו נפרשו על פי שני הפירושים שציינתי בהתייחס לכתוב: 'ביום המשח אותו' (ז, 84), ואומר, אם הכתוב 'ביום המשח אותו' (שם), כוונתו לזמן המשח אותו, אזי יתכן שנחשוך (= הנשיא הראשון) הקדים את קורבנו יום אחד לפני משיחת המזבח, ולפי הפירוש השני, שהוא נכון יותר, באומרו: 'ביום המשח אותו' אין הכרח שהיה (פרק זמן ארוך) בין המשיחה לחנוכה, היות שיייתכן שהחנוכה הייתה בבוקר, והמשיחה במחצית היום (= שעות האור), דהיינו ללא ספק 'ביום הימשח אותו'. ובאומרו 'אחרי המשח אותו' (במדבר ז, 88), למדנו שהחנוכה היא אחרי המשיחה.³¹

קרקסאני מסביר שהכתוב 'ביום המשח אותו' (במדבר ז, 84) מתייחס ליום הראשון לקורבנות, הוא יום המשיחה, אף שנאמר לאחר שנמנו כל יב הקורבנות, משום שזוהי דרכו של מקרא:

'זאת חנוכת המזבח ביום הימשח אותו מאת נשיאי' (שם). יום זה, כפי שאמרנו, היה היום הראשון לקורבנות, וחל בראש חודש. שכן כל קורבנות החנוכה לא הוקרבו ביום אחד אלא במשך שניים עשר יום. ואומרו 'ביום', התכוון באותו יום שהחלו, ולראשון שבהם, והיה זה ביום המשיחה, שהוא

עלי אלמד' הבין אלד' ד'כרתהמא פי ויהי ביום כלות משה'. יפת מתרגם 'והנותר בבשר ובלחם' (ויקרא ח, 32): 'וימה שנותר מהבשר ומהלחם' (ומא בקי מן אללחם ולכ'בו). ראה יפת פירוש לוויקרא, כ"י ב, דף 254ב. ראב"ע, מפרש: 'ביום מושחו אותם' (ויקרא ז, 36) 'מיום וכן "בבשר ובלחם" (ויקרא ח, 32)'. ראב"ע בפירושו לוויקרא ו, 13, אומר: "'ביום המשח אותו' ורבים אמרו כי זה ב"ת תחת מ"ם'.

31 יפת, פירוש לבמדבר ז, 88, כ"י א, דף 39א, בסוגריים כתב יד במדבר ב, דף 29: 'וקאל אחרי המשח אתו וקאל פי אלצדר ביום המשח ונחן נמשיה עלי אלתפסירין אלד' ד'כרתהמא פי ביום המשח אתו פאקול אן אד'א כאן ביום המשח אתו יריד בה פי זמאן המשח אתו פקד כאן יג'וז אין יתקדם נחשון ביום אחד קבל מסחה אלמזבח ועלי אלתפסיר אלכ'ד' הו אצח אנה קאל ביום המשח אתו. (וליס בראג'ב אן ת'ם בין אלמשיחה לחנכה לאנה יג'וז אן תעמל אלחנכה בבקר ואלמשיחה פי נצף אלנהאר והו ביום המשח אותו) בלא מחאלה פלמא קאל אחרי המשח עלמנא אן אלחנכה בעד אלמשיחה'. יש לציין אכן שיפת תרגם את המילה 'יום' בבמדבר ז, 10; ז, 84, כפשוטה. ראה כ"י א, דף 35ב, 38א.

ראש החודש. אחר סיכם את ספירת כל מה כבר הוזכר, ודבר זה הוא ממה שנוהגים בו בספר: פירוט והדגשה. יש המפרשים פסוק זה בדרך הרחוקה מפשוטו, ולא ארchiב בהצגתו. יש מן הרבניים האומר דברים שאינם רחוקים, והם אפשריים. אמר: לא הייתה אפשרות שלא להציג בפרוטרוט מה שהקריבו הנשיאים.³²

ישועה בן יהודה תרגם את המילה 'יום' בבמדבר ז, 10 'לזמן', אך התחבט אם המשיחה נמשכה ימים מספר או יום אחד בלבד. כמו קרקסאני לפניו, הוא לא שלל את היות המשיחה יום אחד, שכן לו היה זה בלתי אפשרי, כיצד הוקרבו קורבנות המילואים שבשבעת ימי המילואים מבלי שקודש המזבח:

חנוכה זו קשר למזבח. וכך אמר 'חנוכת המזבח עשו שבעת ימים' (דברי הימים ב ז, 9). [בית עתיד 'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד' (תהלים ל, 1). ותרגמתי 'ביום המשח אותו' 'בזמן', היות שקורבנות אלו כולם, לא הוקרבו ביום אחד, אלא במספר ימים, ומשחו יום לאחר יום בחלקם עד שהושלמה המשיחה. זאת אם המשיחה נשנתה יותר מיום אחד. על אודות הישנות המשיחה אין מנוס ממחלוקת אשר הזכרנוה בכתוב: 'כאשר עשה ביום הזה ציווה ה' לעשות לכפר עליכם' (ויקרא ח, 35). והכוונה 'ביום המשח אותו' (במדבר ז, 10) ומה שכתוב אחריו שתחילת הקורבנות ביום משיחת המזבח, אחר כך נמשכה ההקרבה עד לסיום י"ב הימים, ואין זה לגנאי להקריב על המזבח לפני סיום קידושו. וכפי שניתן היה להקריב עליו קורבן מילואים, לפני היום השמיני למילואים, שבו הסתיים קידושו, כך ניתן היה להקריב עליו את קורבנות החנוכה.³³

32 קרקסאני, פירוש לבמדבר ז, 84, כ"י א, דף 171ב: 'זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי הד'א יום מא קלנאה מן אן אלאבתדי באלקרבן כאן יום ראס אלשהר אד' כאן ג'מיע קרבן אלחנכה לם יכן יום ואחד בל את'נא עשר יומא פקו' ביום יעני בה אבתדי ד'לך ואולה פאנה כאן פי יום אלמסוחיה אלד'י הו יום ראס אלשהר ת'ם אג'מל עדר ג'מיע מא תקדם ד'כרה והד'א מן אלאשיא אלתי יסתעמל פיהא אלכתאב אלאטנאב ואלתאכיד וקד קיל פי ד'לך קול עלי ג'הא אלתאויל אלבעיד ולם אטנב באלחכאיתה גיר אן לבעץ' אלרבאנין פי ד'לך קול גיר בעיד בל הו ג'איז חסן קאל אנה לם יכון בד מן ד'כר מא קרבוה אלנשיאים משרוח מביין'.

33 ישועה בן יהודה, פירוש לבמדבר ז, 10, כ"י א, דף 4א-ב: 'ועלק הד'ה אלחנכה באלמזבח וכד'א קאל פי (חנכת) המזבח עשו שבעת ימים [בית עתיד. מזמור שיר חנכת הבית לדוד]. ותרגמת ביום המשח אותו פי זמאן לאון הד'ה אלקראבין כלהא לם תקרב פי יום ואחד בל פי איאם כאן ימסח יומא בעד יום פי בעצ'הא אלי אן כמלת מסחתה. הד'א אן כאנת הד'ה משחתו תכררת פי אויד מן יום. ואן כאנת ממא תכררה בד עלי אלכ'לף אלד'י

3. האם ניתן היה להקריב את הקורבנות טרם הכשרת אהרן ובניו לכהונה?

לא הייתה מחלוקת בקרב הקראים שאהרן הוקדש למלאכתו במשך שבעת ימי המילואים, ובימים אלו היה מנוע מעבודת הפולחן: 'ואמרו: "ביום המשח אותו" (ויקרא ו, 13), אין כוונתו ליום שהוא נמשח בו, שהיה ראשון למילואים [...] מפני שלא יכול היה להקריב דבר אלא לאחר שבעת ימי המילואים'.³⁴

את מלאכת הפולחן במשכן קיבל אהרן לידי ב"ח במילואים, שלשיטת קרקסאני חל בח' בניסן: 'הוא החל בכהונה בזמן זה, שהוא ח' בניסן בשנה השנייה, וזאת בעת הקמת המשכן'.³⁵ יוצא מזה, שלשיטת יפת וקרקסאני, במשך שבעת ימי המילואים לא רק שמששה הקריב את קורבנות המילואים, אלא הקריב אף את קורבנות הנשיאים שהוקרבו באותם ימים ואת עולות התמיד. אשר לקורבנות הנשיאים, שהוקרבו לשיטתו של יפת בימי המילואים, הוא אומר: 'משה עליו השלום החל בהקרכת קורבנות הנשיאים מראש החודש עד יום השמיני, ומהיום השמיני החל אהרן עליו השלום בקורבן גמליאל בן פדהצור',³⁶ הוא הנשיא השמיני. קרקסאני מלמדנו שמששה הקריב את קורבנות הנשיאים הראשונים בימי המילואים, לצד קורבנות המילואים. זאת במסגרת הפולמוס שלו נגד שיטת חז"ל, הגורסת שבמעמד הר סיני הבכורות הם אלו שהקריבו את הקורבנות ב'מזבח הברית' (שמות כד, 4-5), והם עסקו בהקרכת הקורבנות עד להקמת המשכן.³⁷ לדעת קרקסאני משה הקריב את הקורבנות במשך תשעה חודשים ממעמד הר סיני. פרק זמן זה הסתיים כאמור בשמונה בניסן:

ד'כרנאה פי קו' כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות. פאלמראד ביום המשח אותו ומא תבעה יעני כאן אלאבתרא בה פי יום מסח אלמזבח. ת'ם אתצל אלתקריב אלי תמאם את'ני עשר יומא וליס במנכר אלתקריב עלי אלמד'בח מן קבל כמאל תקדסה. פכמא ג'אז אן יקרב עליה קרבאן מלאים מן קבל אליום אלת'אמן אלד'י אנמא פיה תכאמלת קדסיתה ג'אז אן יקרב עליה קרבן חנכה'. ראה לעיל הערה 25, דברי קרקסאני.

34 יפת, פירוש לוויקרא ו, 13, כ"י א, דף, 125א: 'וקולה ביום המשח אתו ליס יריד בה פי אליום אלד'י ימסח אלד'י הו' אול אלמלואים [...] אד' לא ימכנה אן יקרב שי מן אלקראבין אלא בעד שבעת ימי מלואים'.

35 קרקסאני, פירוש לוויקרא ח, 31, כ"י א, דף 240א: 'אן הרון אנמא צארת לה אלאמאמה פי הד'א אלוקת אלד'י הו' ת'מאניה פי ניסן מן אלסנה אלת'אניה וד'לך ענד אקאמה אלמשכן'. לשיטת יפת, לא הוקרבו קורבנות המילואים ביום שבת, ועל כן היום השמיני למילואים חל בט' בניסן, אם דילגו על שבת אחת, או ב' בניסן, אם דילגו על שתי שבתות. ראה לעיל הערה 14.

36 יפת, פירוש לבמדבר ז, 1, כ"י א, דף 33ב: 'יכון משה ע"ה אבתרא בקרבן נשיאים מנד' ראס אלשהר אלי אליום אלח' ומן יום אלח' אבתרא אהרן ע"ה בקרבן גמליאל בן פדהצור'.
37 על שיטת חז"ל ראה משנה, זבחים יד, ד.

ואם יאמר משהו 'וישלח את נערי בני ישראל' (שמות כד, 5) מתייחס אליהם, כלומר לבכורים, נאמר לו אם כך היה, אז מדוע לא קיבלו לידיהם את הקרבת המילואים וחלק מקורבנות חנוכת המזבח, ומדוע קיבל זאת משה לידי, ולא הם, והרי לא תכחיש שמה שהיה זה אשר קיבל לידי את הקורבנות באותם תשעה חודשים, כשם שקיבל לידי את קורבנות המילואים וחלק מקורבנות חנוכת המזבח.³⁸

כאמור, לשיטת אלקומסי כל עוד לא קיבל אהרן לידי את ניהול הפולחן בימי המילואים, הפעולה היחידה שעשה משה הייתה הקרבת קורבנות המילואים, שכן הקורבנות הוקרבו לאחר ימים אלו. והנה, הכתוב בשמות מ, כז לכאורה מלמדנו שמה שהקטיר את קטורת הסמים על מזבח הזהב ביום הראשון להקמת המשכן. הכתוב בשמות ל, 7 מלמדנו, לעומת זאת, שאהרן היה המקטיר. המסקנה המתבקשת לשיטת אלקומסי היא שהקטרה נעשתה רק בשמיני למילואים, שלדבריו חל בח' בניסן: 'השיטה האחרת גורסת שהכתוב: "ויקטר עליו קטרת סמים" (שמות מ, 27), מתכוון לאהרן, שנאמר בהוראה הראשונה: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים" (שמות ל, 7) ולא הוקטרה הקטורת אלא ביום השמיני'.³⁹

הוויכוח בשיח הקראי אם יכול היה משה להקריב קורבן בימי המילואים, מלבד קורבנות המילואים, עולה גם באשר למועד הכשרת הלויים (במדבר ח, 5, ואילך). האם היה זה ביום א' בניסן – יום הקמת המשכן – או ב־ח למילואים. הגורסים שהיה זה ביום א' בניסן נסמכו על העובדה שמה שקיבל את קורבנם, ולא אהרן, שהרי ביום ח למילואים, יכול היה אהרן לקבל את קורבנם:

אשר לכתוב: 'קח את הלויים' (במדבר ח, 6), נחלקו האנשים בעניין זה. יש מי שאמר שהיה זה גם כן ביום הראשון בחודש, ויש מי שאמר שהיה זה גם כן ביום השמיני בחודש. מי שגרס שהיה זה ביום הראשון בחודש, הביא שתי ראיות. האחת – משה הוא זה שקיבל עליו להקריב את קורבנם, ואמרו: לו היה אהרן כבר מוכשר להקריב את קורבנם, היה הוא זה שהיה

38 קרקסאני, פירוש לוויקרא ח, 31, כ"א, דף א, 240א: 'ואן קו' וישלח את נערי בני ישראל ראגע אליהם אע' אלי אלאבכאר קיל לה פאן כאן ד'לך כד'לך פלם לם יתולון תקריב אלמלואים ובעץ' חנכת מזבח ולם תולי ד'לך מוסי מן דונהם. ומא אנכרת אן יכון מוסי הו אלד' כאן יתולי תקריב אלקראבין פי תלך אלתסעה אשהר כמא תולי תקריב אלמלואים ובעץ' חנכת מזבח'.

39 יפת, פירוש לשמות מ, 23, כ"ב, דף ב, 203א: 'ואלמד'הב אלאכ'ר קיל אן קו' ויקטר עליו קטרת סמים" (שמות מ, 27) ישיר בה אלי אהרן לקו' פי אול אלתעלים "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים" (שמות ל, 7) פלם יכ'ר אלבכ'ור אלא יום שמיני'.

מקריבם. כמו כן לא ראינו שמשה קיבל עליו הקריב קורבן כלשהו מאז שאהרן קיבל את תפקידו.⁴⁰

עולה מדברים אלו, שלדעת הגורסים שמשה הקריב את קורבנות הלוויים בא' בניסן, לא הייתה כל מניעה שינצח אף על הקרבת קורבנות הנשיאים ועולות התמיד בימי המילואים.

לדברי יפת, הגורסים שהכשרת הלוויים הייתה ביום ה' למילואים נסמכו על הכתוב: 'ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה' לכפר על הלוויים' (במדבר ח, 12).⁴¹ הואיל ובא' בניסן תורת הקורבנות לא הייתה ידועה כלל ועיקר, לא ייתכן שקורבנות אלו הוקרבו באותו יום.⁴²

ראינו לעיל, שהגורסים הקרבת קורבנות בימי המילואים מלבד קורבנות המילואים, נתלו בעובדה שמשה קיבל בימי המילואים את קורבנות המילואים.⁴³ והנה, תשובת מחנה אלקומסי לטענה זו בהקשר למועד קורבנות הלוויים. אכן ההכרח הביא את משה להקריב את קורבנות המילואים עבור אהרן ובניו, אך מכאן אין להסיק היתר לקורבנות אחרים, כגון קורבנות הלוויים:

ואמר בעל אותה שיטה. ואם יקשו עלינו בקורבנות המילואים שהקריב משה לאהרן. נאמר להם שראייה זו מלמדת שמשה קיבל קורבן זה בידיו, מפני שלא הייתה לאף אחד רשות לקרב אל המזבח מחוץ למשה, אהרן ובניו. ואהרן ובניו לא היו מוכשרים להקריב קורבנות, אלא לאחר שבעת ימי המילואים. ומכאן ההכרח שנאמר שמשה אכן קיבל עליו להקריב את קורבנם. אך באשר ללוויים, לא היה הכרח כגון זה בעניינם, היות שאהרן ובניו הוכשרו להקריב קורבנות.⁴⁴

40 יפת, פירוש לבמדבר ח, 5, כ"י ב, דף 12א: 'ואמא קח את הלויים פקד אכ'תלף אלנאס פיה. פקאל בעצ'הם אנה כאן יום ראס אלשהר איצ'א ובעצ'הם קאל אנה כאן ביום השמיני איצ'א. פאלד'י זעם אנה כאן יום ראס לאשהר אסתדל בשיין אחרמהא הו אנה אנה ראי אן משה תולא תקריב קראבינהם. פקאלו לו כאן אהרן קד תאהל לתקריב אלקראבין כאן הו קרב קראבינה ומע ד'אך פלם נרי משה תולא שיא מן תקריב אלקראבין מנד תרתב אהרן'.

41 יפת, פירוש לבמדבר ח, 5, כ"י ב, דף 12א: 'ואלד'י קאל אנה פי אליוס אלח' דפע הר'א אלאחתג'אג' אלד'י לצאחב הר'ה אלמד'הב פקאל אנה ואן כאן קאל אלכתאב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה'.

42 לעיל הערה 10.

43 לעיל הערה 38.

44 יפת, פירוש לבמדבר, ח, 5, כ"י ב, דף 12ב: 'קאל צאחב הר'א אלמד'הב ואן עארצ'ונא באלמלואים אלד'י עמל משה לאהרן. קלנא להם אן אלדליל קד ת'בת לנא באן משה תולא ד'לך אלקרבן בידה אד' ליס לאחד רשות אלי אלקרב אלי אלמזבח אלא משה ואהרן

סיכום ומסקנות

לאור הידיעות שנאספו כאן, נוכל עתה להציג את עיקרי המחלוקת בקרב הקראים באשר למהות שבעת ימי המילואים. לשיטת כולם א' בניסן – יום הקמת המשכן – היה היום הראשון למילואים. לשיטת אלקומסי הוקרבו קורבנות מילואים אף ביום השבת, ועל כן חל היום השמיני למילואים (ויקרא ט, 1) בח' בניסן.⁴⁵ לדעת הגורסים שקורבנות אלו לא הוקרבו בשבת, חל היום השמיני למילואים בט' בניסן, אם דילגו על שבת אחת, או ב' בניסן אם א' בניסן חל ביום שישי, ודילגו על שתי שבתות.⁴⁶ אשר לקורבנות שהוקרבו בימי המילואים, לשיטתו של אלקומסי, הוקרבו אך ורק קורבנות המילואים. לשיטת מתנגדיו, בימים אלו הוקרבו לצד קורבנות המילואים אף קורבנות הנשיאים, ואף מקום קורבנות ההכשרה של הלוויים לא נפקד. כמו כן הוקרבו עולות התמיד בימי המילואים.⁴⁷

ראיותיו של אלקומסי היו: א. באחד בניסן לא נמסרה עדיין תורת הקורבנות;⁴⁸ ב. הכשרת המזבח (שמות כט, 37) נמשכה שבעה ימים, ועל כן אך ורק קורבנות המילואים הוקרבו, וגם הם מתוך אילוץ;⁴⁹ ג. הכשרת אהרון ובניו נמשכה שבעה ימים, ואי אפשר היה להתחיל בפולחן הסדיר של הקורבנות לפני מועד זה;⁵⁰ ד. 'יום כלות' (במדבר ז, 1), היום הראשון לקורבנות הנשיאים, חל בח' בניסן ולא בא' בניסן;⁵¹ ה. מהכתוב בשמות מ, 29, ניתן ללמוד שהפולחן הסדיר החל ביום א' בניסן, אך במקרה זה הקדים הכתוב את המאוחר.⁵²

כאמור לעיל, הפרשנות לסיפור הקמת המשכן ניצבה במשך דורות במוקד פולמוס בשל השאלות ההלכתיות הטמונות בסיפור זה. עולה השאלה מי היה קרוב

ובניה ולם יכן אהרו ובניו יצלחו לתקריב אלקראבין אלא בעד שבעת ימי מלואים דעתנא אלצ'רורה אלי אן נקול אן משה תולא קרבאנהם. ואמא אללוים פליס פי אמרם צ'רורה תדעו אלי מת'ל ד'לך לאן אהרן ובניו מאהלין לתקריב אלקראבין'.

45 לעיל הערות 13, 22.

46 רוב הקראים גרסו אכן שהמשכן הוקם ביום 1 בשבוע. ראה לעיל הערה 22; ראה להלן הערה 55.

47 לעיל הערה 22.

48 לעיל הערה 10. מתנגדיו גרסו שתורת הקורבנות נמסרה בא' בניסן. לעיל הערות 12, 15.

49 לעיל הערות 22, 28-33, 44. על פתרון המתנגדים לו בשאלת מועד הכשרת המזבח, ראה לעיל הערות 22, 25-27.

50 לעיל הערה 10. לשיטת מתנגדיו, משה הקריב בימי המילואים את קורבנות הנשיאים, עולות התמיד ואף את קורבנות הלוויים. ראה לעיל הערות 34-37, 40-44.

51 לעיל הערה 13, 24-25.

52 לעיל הערה 10. כך, אף אין לקבל שמשה הקטיר על מזבח הזהב ביום א' בניסן לאור הכתוב בשמות מ, 27.

יותר להלכות חז"ל? אלקומסי או יפת בן עלי וקרקסאני, שלא הלכו בדרכו. נציג להלן את הסוגיות תוך גיוס כלל הידיעות שבידינו.

1. ראשית הפולחן הסדיר

חז"ל היו קרובים לפשט הכתוב בקבעם שבמשך כל שבעת ימי המילואים הוקרבו אך ורק קורבנות המילואים. אלא שלמען שמירת עיקרן זה טענו שימי המילואים החלו בכ"ג באדר, וכך יום א' בניסן, שלדברי התורה הוא יום הקמת המשכן, הפך אצלם ליום השמיני למילואים, דהיינו היום הראשון לפולחן הסדיר, כפי שמגילת תענית מציינת. יום זה הוא אף 'יום כלות', היום שבו החלו הנשיאים בהקרכת קורבנם.⁵³ דניאל אלקומסי הלך בשיטת חז"ל וקבע שבמשך ז' ימי המילואים לא הוקרבו אלא קורבנות המילואים. הואיל ולשיטתו ח' למילואים חל כפשוטו בח' בניסן, אזי בכל ז' הימים הראשונים בניסן לא הוקרבו קורבנות הנשיאים, כשם שלא הוקרבו עולות התמיד. יוצא מזה שמגילת תענית יצאה נגד מי שנקט באותה שיטה, אך קדם לאלקומסי. מגילת המקדש גרסה, בניגוד לחז"ל, שא' בניסן הוא היום הראשון למילואים, וכימי המילואים הוקרבו קורבנות המילואים בלבד. במגילה זו ימי המילואים הם מצווה לדורות, ונראה שבימים אלו לא קוימו מצוות עולת התמיד.⁵⁴ אשר ליפת בן עלי ולקרקסאני. אף שקבעו, בניגוד לחז"ל, שבמשך שבעת ימי המילואים הוקרבו גם קורבנות הנשיאים ועולות התמיד, קביעתם זו אינה נוגדת את הכתוב במגילת תענית, שעולות התמיד הוקרבו החל מא' בניסן.⁵⁵

2. היום בשבוע שבו הוקם המשכן – לוח ירחי למול לוח שמשי

המשכן הוקם ביום א' בניסן, ראש השנה המקראי. עלתה השאלה באיזה יום בשבוע חל מועד זה. בשיח הקראי שאלת היום בשבוע שבו הוקם המשכן הייתה אחוזה

53 לעיל הערה 1. על מועד 'יום כלות' ראה ספרי במדבר, נשא מד (מהדורת הורוויץ), עמ' 49.

54 ידין, לעיל הערה 2. 'קנוהל וש' נאה, "מילואים וכיפורים", תרביץ סב (תשנ"ג), עמ' 24-22.

55 הואיל ולשיטת יפת, היום האחרון למילואים חל ביום א', י' בניסן, סברתי בעבר שגרס שעולות התמיד הוקרבו החל ביום זה, אך המקורות במאמר זה מלמדים, כמו חז"ל, שיום א' בניסן היה היום הראשון לעולות התמיד. ראה ארדר (לעיל הערה 5), עמ' 193-192. בפירושו לוויקרא ז, 37-38, כ"ב, ב, דף 40א-ב, מלמדנו יפת שמתוך שישה סוגי הקורבנות הנזכרים בפסוק זה ציינו בפרשת 'תצווה' (שמות כז, 20) עולה חטאת ומילואים בלבד. מנחה, אשם ושלמים לא צוינו, 'מפני שהכתוב ציין אך ורק את שלושת סוגי הקורבנות שהוקרבו כימי המילואים' (לאנה ד'כר אלג' אלד'י עמלת פי ז' ימי מלואם).

בהלכת עריכת לחם הפנים. במסגרת הפולחן הסדיר נערך אף לחם התמיד (שמות מ, 22-23), שהתורה מצווה לערכו 'ביום השבת ביום השבת' (ויקרא כד, 8). הרוב במחנה הקראי סבר שיש לערוך את לחם הפנים בכין הערכיים שבין יום שישי לשבת.⁵⁶ הואיל ולדעתם הוחל בפולחן הסדיר ביום א' בניסן – יום הקמת המשכן, קבעו שהיה זה ביום השישי בשבוע.⁵⁷ לשיטת חז"ל, א' בניסן, יום הקמת המשכן, חל ביום ראשון בשבוע, המסקנה המתבקשת היא שבאותו יום לא נערך לחם הפנים. הוא נערך לראשונה ביום שישי שלאחר מכן: 'ר' יוסי אומר: כל שבעת ימי מילואים היה שולחן בטל בלא לחם לפי שלא נגמרה מלאכתו, למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו'.⁵⁸

לעת עתה איננו יודעים מה הייתה עמדתו של אלקומסי בסוגיה הנידונה כאן, אך המקורות הקראיים מייחסים את היות יום שישי בשבוע, יום א' בניסן בעת הקמת המשכן, אך ורק לקראים, שגרסו ש'יום כלות' (במדבר ז, 1) חל בא' בניסן.⁵⁹ הקרא בן המאה העשירית, סהל בן מצליח, שגרס, כמו אלקומסי, ש'יום כלות' חל בח' בניסן,⁶⁰ דחה את עמדת הקראים הגורסים שא' בניסן חל באותה עת ביום ו בשבוע. לדבריו, המשכן הוקם או ביום ב בשבוע או ביום ד בשבוע. אחת מראיותיו לכיוס טענתו הייתה שבני ישראל לא ערכו את מסעותיהם בשבת. לו היינו יוצאים מנקודת הנחה שהמשכן הוקם ביום ו בשבוע, היינו מגיעים למסקנה, שמסעות בני ישראל חלו בשבת, כפי שגרסו חז"ל.⁶¹ הראייה שבאמתחתו של סהל היא מבית מדרשו של בעל ספר היובלים, בעל הלוח השמשי.⁶² נראה על כן שדברי סהל מבוססים על

56 בין הערכיים הקראי הוא קצר. ראשיתו בשקיעת החמה וסופו בשקיעת קרני אור אחרונות. ראה ארדר (לעיל הערה 29), עמ' 228-229.

57 לעיל הערה 22. י' ארדר, 'השיח הקראי הקדום על אודות היום בשבוע שבו הוקם המשכן לאור המועד שבו נערך לראשונה לחם הפנים', גנזי קדם יב (תשע"ו), עמ' 33-51. ראב"ע בפירושו לשמות מ, 2, הולך בעקבות קראים אלו, ומלמדנו מה עשה משה ביום א' ניסן, ו בשבוע, בנוסף לקרבנות המילואים: 'והנה ביום שישי הוקם המשכן או ביום שבת [...] ונתן השולחן וערך עליו לחם הפנים, והנה יורה כי בבוקר היה זה. ואמר ויעל הנרות (שמות מ, 25) אח"כ בלילה והעלה בבוקר העולה היא עולת תמיד וכן עשה בין ערכיים. וביום הזה משה משה את המשכן ואת כל כליו ומזבח העולה'.

58 תוספתא, מנחות ז, ו (מהדרת צוקרמנדל), עמ' 521. על היות יום א בשבוע יום הקמת המשכן, ראה לעיל הערה 4.

59 ארדר (לעיל הערה 57), עמ' 39-45.

60 שם, עמ' 49, הערה 39.

61 שם, עמ' 46-48, הערה 34. על מסעי ישראל במדבר ביום השבת אצל חז"ל ראה סדר עולם (מהדרות ח"י מיליקובסקי), א, עמ' 237, ב, עמ' 111. תלמוד בבלי, שבת פז ע"ב.

62 על דיון בלוח היובלים והימנעות בני ישראל לערוך מסעות בשבת לפיו ראה A. Jaubert,

הגורסים לוח שמשי. בלוח שמשי של כת קומראן וספר היוכלים חלים המועדים בימים קבועים בשבוע. ראש השנה, שהוא ראש השנה המקראי, חל תמיד ביום ד בשבוע, יום בריאת המאורות.⁶³

אין להוציא מכלל אפשרות שגרסת סהל בן מצליח, המבוססת על שיטת הגורסים שהיום הראשון למשכן הוקם ביום ד בשבוע לאור הלוח השמשי, הייתה אף היא מקור לשיטת אלקומסי. כזכור, לשיטת אלקומסי הפולחן הסדיר במשכן לא החל ביום הראשון להקמת המשכן, על כן לא היה לו כל עניין לדבוק בגרסת הקראים שסברו שהמשכן הוקם ביום ו בשבוע, כדי להוכיח שאף לחם הפנים נערך ביום הראשון להקמת המשכן. נראה שלשיטתו, לחם הפנים נערך לאחר ימי המילואים, כשם שהפולחן כולו החל אחריהם.

3. פסח במדבר

'פסח במדבר' נערך בשנה השנייה לצאת בני ישראל ממצרים (במדבר ט). שיטת חז"ל הרווחת גרסה שהנשיאים הקריבו את קורבנם האחרון ביום י"ב בניסן, ובכך הסתיימה חנוכת המזבח.⁶⁴ יוצא מזה ש'פסח במדבר' מנותק מסוגיית הקמת המשכן וחנוכתו. לשיטה זו, באותו פסח הוקרב קורבן פסח ונחגגו שבעת ימי המצה.⁶⁵ השוני היחיד בין יפת לחז"ל היה שלשיטתו, קורבן הנשיאים דחה שבת, ועל כן קורבנות הנשיאים הסתיימו ביום י"ד בניסן.⁶⁶ מכאן, שיפת, כמו חז"ל, ניתק את 'פסח במדבר' ממעשה המשכן. לדבריו, פסח זה כלל את קורבן פסח ואת שבעת ימי המצה.⁶⁷ מקורות קראיים מספרים לנו שמישויה אלעכברי, שפעל במחצית השנייה של המאה התשיעית, ואשר הוקא ממחנם של הקראים, סבר שפסח במדבר לא כלל את שבעת ימי המצה, ועל כן ימים אלו אינם מצוינים בבמדבר פרק ט. כמו דניאל אלקומסי, סבר שקורבנות הנשיאים הוקרבו לאחר שבעת ימי המילואים, ועל כן חלק מהנשיאים הקריבו את קורבנם בשבעת הימים שהיו אמורים להיות ימי המצה.

'Le calendrier des Jubilés et la secte de Qumrân. Ses origines bibliques', *VT* 3 (1953), pp. 250-264

63 ז'ובר, שם, עמ' 251-252. היא נעזרה בידיעות בספרות הקראית והמוסלמית, המעלים שהיום הראשון בשנה, לפי שיטת כת המערות, הוא תמיד ביום ד בשבוע, א' בניסן.

64 ארדר (לעיל הערה 5), עמ' 191.

65 ספרי במדבר, בהעלותך, סה (מהדורת הורוביץ), עמ' 62.

66 לעיל הערה 14.

67 יפת, פירוש לבמדבר ט, 11-12, כ"א, א, דף א51-ב, אצל ארדר (לעיל הערה 5), עמ' 196.

הערה 78.

קורבנם כלל חמץ, ועל כן 'פסח במדבר' לא כלל את שבעת ימי המצה, כפי שמעיד הכתוב במדבר ט.⁶⁸

ברור מאליו שאלקומסי, כמו מישויה אלעכברי ומגילת המקדש, ובניגוד לחז"ל, ליפת ולקרקסאני, היה צריך להתמודד עם שאלת קיום שבעת ימי המצה בפסח במדבר, שכן גם לדבריו, הנשיאים החלו להקריב את קורבנם לאחר ימי המילואים, וליתר דיוק ביום ח' בניסן. יוצא מזה שחלק מהנשיאים הקריבו את קורבנם בימי המצה. והנה, קרקסאני בספר המצוות שלו מלמדנו שאלקומסי גרס אי-קיום שבעת ימי מצה במסגרת פסח במדבר, כשהוא מחזק את דבריו בשלושה טעמים.⁶⁹

לסיכום. בשתיים מהסוגיות שלעיל, ראשית הפולחן הסדיר ו'פסח במדבר' היו יפת בן עלי וקרקסאני קרובים לשיטת חז"ל הרווחת. בניגוד לחז"ל, קבעו שיום ו בשבוע היה היום שבו הוקם המשכן, ולא יום א בשבוע. אלקומסי, בניגוד לקראים שבאו אחריו, היה קרוב בשלוש הסוגיות להלכה הכיתתית של מגילת המקדש וספר היובלים. בימי המילואים, שראשיתם בא' בניסן, הוקרבו אך ורק קורבנות המילואים, מכאן שהפולחן הסדיר החל לאחר ימים אלו. זאת בניגוד גמור למועד א במגילת תענית, אך כפי שגורסת מגילת המקדש. מי שגורס שיום ח למילואים הוא היום הראשון לקורבנות הנשיאים, נדרש, בניגוד לחז"ל, להתמודד עם שאלת ימי המצה בפסח במדבר. ציינו שנראה ששיטתו של אלקומסי נסמכת על המסורת שיום א' בניסן, חל ביום ד בשבוע, כפי שקורה תמיד בלוח השמשי המקובל בקומראן.

מחקרים שעסקו בפרשנותו של אלקומסי למקרא ולתורתו התאולוגית עמדו כבר על השפעת ספרות מגילות קומראן עליו.⁷⁰ נראה שמחקרנו זה, שעניינו פרשנותו לסיפור מקראי של הקמת המשכן על היבטיו הלכתיים, מחזק את הטענה בדבר קרבתו לספרות הכיתתית הקדומה שעמדה לפניו.

68 ארדר, שם, עמ' 201-206.

69 קרקסאני (לעיל הערה 29) עמ' 888, 891-892. ראב"ע, פירוש לשמות מ, 2, גורס כמו אלקומסי, ונראה שהעתיק מקרקסאני. ראה ארדר (לעיל הערה 5), עמ' 200-201. קרקסאני, שם, עמ' 937-938, התנגד לראיות אלו, ולפנינו ראייה שסבר שייב הנשיאים הקריבו לפני פסח.

70 N. Wieder, *The Judean Scrolls and Karaism*, Jerusalem 2005, pp. 53-62. A Paul, *Écrits de Qumran et sects juives aux premiers siècles de l'Islam*, Paris 1969, pp. 97-113, 134-136

רשימת כתבי יד

יפת בן עלי

פירוש לשמות, כ"י א, המכון המזרחני, סנט פטרבורג, ב 220

Or. 2468, הספרייה הבריטית

פירוש לוויקרא, כ"י א, המכון המזרחני, סנט פטרבורג, א 190

פירוש לוויקרא, כ"י ב, המכון המזרחני, סנט פטרבורג, ב 50

פירוש לבמדבר, כ"י א, טריניטי קולג', קיימברידג', F. 12.110

Or. 2474, הספרייה הבריטית

פירוש ליחזקאל, כ"י א, המכון המזרחני, סנט פטרבורג, ב 135

יעקוב אלקרקסאני

פירוש לוויקרא, הספרייה הלאומית הרוסית, Yevr. Arab. I 4531

פירוש לבמדבר, הספרייה הלאומית הרוסית, Yevr. Arab. I 4531

ישועה בן יהודה

פירוש לבמדבר, הספרייה הלאומית הרוסית, Yevr. Arab. I 2102